

JERZY MAŁECKI

FINANSOWOPRAWNE PODSTAWY INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH W POLSCE

Gospodarka polska wymaga zasadniczych zmian systemowych, zbudowania systemu rynkowego, zbliżonego do tego, jaki istnieje w krajach wysoko rozwiniętych. Z tego też względu konieczna jest przebudowa szeregu dotychczasowych przepisów prawnych, przede wszystkim w sferze prawa gospodarczego, finansowego i cywilnego.

Wprowadzanie wypróbowanych przez kraje zachodnie instytucji prawnych gospodarki rynkowej następować ma przede wszystkim w latach 1990 - 1991. Gruntowna zmiana prawa regulującego procesy gospodarowania ma umożliwić m. in.: prywatyzację znacznej części przedsiębiorstw państwowych, swobodę ustalania cen, prowadzenie wewnętrznej polityki antymonopolowej, wprowadzenie wymienialności złotego, przebudowę systemu finansowego państwa (w tym całościową reformę systemu podatkowego), uruchomienie rynku kapitałowego (papierów wartościowych), utworzenie rynku pracy.

Zrealizowanie powyższych zamierzeń uczyni niewątpliwie Polskę krajem bardziej atrakcyjnym dla kapitału obcego, bowiem podstawową przesłanką skłaniającą inwestorów do angażowania kapitału na terenie innych państw jest spodziewany zysk. Na decyzje o założeniu przedsiębiorstwa wspólnego **lub** zagranicznego wpływają zarówno koniunktura w kraju, z którego pochodzi kapitał, jak i uwarunkowania polityczno-gospodarcze i prawne kraju skłonnego przyjąć inwestorów zagranicznych. Niebagatelne więc znaczenie dla podjęcia decyzji o prowadzeniu działalności gospodarczej w państwie obcym mają obowiązujące w tym kraju przepisy finansowe, a w szczególności prawo podatkowe, prawo celne, prawo dewizowe, prawo kredytowo-bankowe i prawne możliwości transferu zysku poza granicę.

Ramy prawne funkcjonowania przedsiębiorstw zagranicznych lub z udziałem zagranicznym wyznaczają obecnie dwie ustawy: ustawa z 6 VII 1982 r. o zasadach prowadzenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne i fizyczne¹ (zwana dalej ustawą z 1982 r.)

¹ Dz.U. 1989, nr 27, poz. 148, oraz nr 74, poz. 442.

i ustawa z 23 XII 1988 r. o działalności gospodarczej z udziałem podmiotów zagranicznych² (zwana dalej ustawą z 1988 r.).

Zapowiadana przebudowa prawnych podstaw funkcjonowania gospodarki dotyczyć też będzie dotychczas działających przedsiębiorstw zagranicznych lub z udziałem zagranicznym. Przed niekorzystnymi dla inwestorów zagranicznych zmianami zabezpieczać mają dwie klauzule gwarancyjne. Pierwsza z nich zawarta jest w przepisie art. 4 ustawy z 28 XII 1989 r. o zmianie ustawy z 1982 r. i z 1988 r.³ Stanowi on, iż w przypadku zmiany w latach 1990 - 1995 zasad opodatkowania podatkiem dochodowym lub zasad transferu zysku, podmioty zagraniczne mogą prowadzić w tym okresie swą działalność na zasadach obowiązujących przed wprowadzeniem w życie tych zmian. Druga natomiast klauzula gwarancyjna chroniąca interesy inwestorów zagranicznych związana jest z umowami międzynarodowymi o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji⁴.

Nowe spółki z udziałem kapitału zagranicznego lub w całości zagraniczne tworzone być mogą tylko i wyłącznie na zasadach określonych w ustawie z 1988 r.⁵ Natomiast około 750 zagranicznych przedsiębiorstw drobnej wytwórczości (w tym i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością tworzone w latach 1983 - 1985 z uwagi na korzystne rozwiązania podatkowe dla inwestorów zagranicznych mających na terenie Polski inne przedsiębiorstwa) może działać na zasadach określonych w ustawie z 1982 r. jeszcze przez 40 lat. Dwutorowość podstaw prawnych funkcjonowania przedsiębiorstw zagranicznych w Polsce będzie utrzymywała się więc przez jeszcze stosunkowo długi okres.

Nacjonalizacja oraz zmiany polityczno-gospodarcze po II wojnie światowej nigdy nie eliminowały możliwości prowadzenia działalności gospodarczej przez podmioty zagraniczne. Kolejne ustawy o podatku dochodowym zawsze przewidywały i dopuszczały taką działalność. Natomiast od lat siedemdziesiątych opodatkowanie zagranicznych osób prawnych i fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oparto na dwóch zasadniczych podstawach prawnych: po pierwsze — na postanowieniach umów międzynarodowych o zapobieżeniu podwójnemu opodatkowaniu dochodów i majątku⁶, zawierających z reguły normy kolizyjne, wskazu-

² Dz.U. 1988, nr 41, poz. 325; zm. Dz.U. 1989, nr 74, poz. 442.

³ Dz.U. 1989, nr 74, poz. 442.

⁴ Zob. np. umowę pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Korei o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji; Dz.U. 1990, nr 8, poz. 48.

⁵ Zob. T. Pusylewitsch, *Die Neuregelung ausländischer Investitionen in Polen*, Monatshefte für Osteuropäisches Recht 1989, nr 6, s. 365-376; K. J. Kuss, *Neue Entwicklungen im Investitionsrecht der osteuropäischen Staaten*, Osteuropa Recht 1990, nr 1, s. 9 - 48.

⁶ J. Małecki, *Opodatkowanie zagranicznych osób prowadzących na terytorium*

jące na prawo właściwe do opodatkowania; po drugie — na polskich przepisach podatkowych dotyczących podmiotów krajowych i przepisów szczególnych (*leges specialis*) dotyczących wyłącznie opodatkowania podmiotów zagranicznych⁷.

Na tle innych krajów Europy Środkowej i Wschodniej, Polska przoduje liczbą zawartych umów o zapobieżeniu podwójnemu opodatkowaniu (ratyfikowała takich umów jak dotąd 31). Niektóre z tych umów pochodzą sprzed II wojny (np. umowy z Austrią, Czechosłowacją czy Węgrami). Technika specjalnego opodatkowania przedsiębiorstw zagranicznych powoduje niejednokrotnie istotne trudności w właściwym stosowaniu prawa. Takie regulacje specjalne nie mają charakteru wyczerpującego, nie są one żadnymi kodeksami podatkowymi dla inwestorów zagranicznych, odsyłają natomiast do powszechnie obowiązujących polskie podmioty przepisów prawnych.

Dla tworzenia racjonalnego systemu podatkowego w Polsce wyjściowe znaczenie posiadają postanowienia art. 2 ust. 2 ustawy z 19 XII 1980 r. o zobowiązaniach podatkowych⁸, iż obowiązki podatkowe mogą określać tylko ustawy. Tym samym zrywa się z niechlubną praktyką powielaczowego prawa lat 1950 - 1980, gdzie o kwestiach opodatkowania samodzielnie decydował rząd i minister finansów, z pominięciem suwerennych praw parlamentu.

Trwałym elementem przeobrażeń jest poddanie spraw podatkowych kontroli sądowej. Trybunał Konstytucyjny sprawuje kontrolę nad prawidłowością tworzenia prawa podatkowego. Naczelny Sąd Administracyjny bada natomiast legalność decyzji podatkowych wydawanych przez organy administracji finansowej. Szereg orzeczeń sądowych chroni przy tym prawa przyznane przedsiębiorstwom zagranicznym⁹, ma istotne znaczenie dla prawidłowego procesu legislacji podatkowej i właściwego stosowania prawa.

Dla generalnej reformy polskiego prawa podatkowego kierunkowe

PRL działalność gospodarczą, w: *Nowe zasady prawne funkcjonowania firm polonijnych i zagranicznych w PRL*, materiały powielone sesji naukowej, Poznań 1983; J. Głuchowski, *Międzynarodowe prawo finansowe*, Warszawa 1988.

⁷ J. Małecki, *W sprawie opodatkowania osób zagranicznych prowadzących na terytorium PRL działalność gospodarczą*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1983, z. 4.

⁸ Dz.U. 1980, nr 27, poz. 111; zm. Dz.U. 1982, nr 45, poz. 289; zm. Dz.U. 1984, nr 52, poz. 268; zm. Dz.U. 1985, nr 12, poz. 50; Dz.U. 1988, nr 41, poz. 325; Dz.U. 1989, nr 4, poz. 23; nr 33, poz. 176; nr 35, poz. 192; nr 74, poz. 443.

⁹ J. Małecki, *Ochrona praw przedsiębiorstw zagranicznych w polskich przepisach podatkowych*, w: *Finansowo-prawne zagadnienia funkcjonowania przedsiębiorstw zagranicznych w PRL*, materiały powielone konferencji, Poznań 1987, s. 49-57; M. Wyrzykowski, *Sądowe gwarancje inwestycji zagranicznych w Polsce*, w: *Nowe podstawy prawne działania kapitału zagranicznego w Polsce*, materiały powielone konferencji, Poznań 1989, s. 49 - 58.

znaczenie mają postanowienia art. 7 ustawy z 23 XII 1988 r. o działalności gospodarczej¹⁰. Przepis ten, statuujący zasadę równości wobec prawa, nakazuje opodatkowywać wszystkie podmioty według jednolitych zasad (niezależnie od tego, czy są to przedsiębiorstwa państwowe, spółki zagraniczne czy przedsiębiorstwa prywatne). Oznacza to w praktyce, że od 1989 r. likwidowana jest stopniowo wielotorowość opodatkowania podatników w zależności od kryteriów własnościowych, branżowych czy kraju pochodzenia inwestora. Uchylane są także odrębne przepisy podatkowe dotyczące tylko i wyłącznie przedsiębiorstw zagranicznych¹¹.

Od 1989 r. zniesiono zasadnicze różnice w opodatkowaniu spółek joint ventures i zagranicznych przedsiębiorstw drobnej wytwórczości, przyjmując zasadę, że są one opodatkowane tak, jak polskie osoby prywatne (dotąd spółki joint ventures były opodatkowane tak jak przedsiębiorstwa państwowe). Istniejące w obecnej chwili różnice w opodatkowaniu podmiotów zagranicznych działających na podstawie ustawy z 1982 i 1988 r. spowodowane jest zachowaniem niektórych przepisów specjalnych, np. art. 28 ustawy z 1988 r. czy art. 37a ustawy z 1982 r. Na różnicowanie opodatkowania wpływa ponadto forma prawna, w jakiej przedsiębiorstwo zagraniczne jest prowadzone: czy ma ono status spółki prawa handlowego, spółki prawa cywilnego czy też przedsiębiorstwa jednoosobowego.

Zasadniczym podatkiem obciążającym przychód przedsiębiorstw zagranicznych jest wielofazowy podatek obrotowy¹². Podatek ten ma charakter cenotwórczy i jest doliczany do kosztów działalności. Z tego też **względu jest to w istocie podatek** konsumpcyjny, obciążający nabywcę towarów i usług. Od opodatkowania zwolniony **jest** zasadniczo eksport towarów i usług. Podstawowe stawki podatku obrotowego wynoszą: **od** obrotów z działalności wytwórczej 20%, od działalności usługowej i handlowej po 5%. Ministrowi finansów przysługują jednak uprawnienia (z których zresztą w szerokim zakresie korzysta)¹³ do ustalania w drodze rozporządzeń szczegółowych zasad ulg i zwolnień podatkowych, a także wyższych lub niższych od podstawowej stawek podatkowych.

Potrzeba harmonizacji polskich podatków z systemem podatkowym

¹⁰ Dz.U. 1988, nr 41, poz. 324.

¹¹ Tak np. od początku 1990 r. przestały obowiązywać: rozp. RM z 3 II 1989 r. w sprawie rodzajów wydatków na inwestycje podlegających odliczaniu z podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym spółek z udziałem zagranicznym (Dz.U. 1989, nr 3, poz. 17) oraz rozp. RM z 3 II 1989 r. w sprawie obniżki podatku dochodowego od dochodu zagranicznych podmiotów gospodarczych i przedsiębiorstw z udziałem zagranicznym (Dz.U. 1989, nr 3, poz. 18).

¹² Ustawa z 16 XII 1972 r. o podatku obrotowym; Dz.U. 1983, nr 43, poz. 191; zm. Dz.U. 1985, nr 12, poz. 50; zm. Dz.U. 1989, nr 3, poz. 12 oraz nr 75, poz. 443.

¹³ Por. rozp. Ministra Finansów z 29 VI 1989 r. w sprawie stawek podatku obrotowego od osób fizycznych i osób prawnych nie będących jednostkami gospodarki uspołecznionej oraz ulg i zwolnień od tego podatku; Dz.U. 1989, nr 44, poz. 242.

państw Europejskich Wspólnot Gospodarczych, czyni pożądanym wprowadzenie od 1991 r. — w miejsce dwóch polskich podatków obrotowych — jednolitego podatku od wartości dodanej. Przewiduje się, że podstawowa stawka podatku od wartości dodanej ustalona zostanie na poziomie 16%.

W systemach podatkowych większości współczesnych państw opodatkowanie dochodów osób prawnych (korporacji, spółek) następuje według innych zasad niż osób fizycznych. Podatek od dochodów osób prawnych ma niejako charakter wstępny. Dochody bowiem osób fizycznych z tytułu udziału w zyskach osób prawnych (dywidendy) podlegają bowiem podwójnemu opodatkowaniu w ramach podatku od dochodów osobistych ludności.

Opodatkowanie dochodu spółek zagranicznych z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych reguluje przede wszystkim ustawa z 31 I 1989 r. o podatku dochodowym od osób prawnych¹⁴. Obciążenie z tego tytułu wynosi 40% podstawy opodatkowania. Od 1990 r. ograniczono w stosunku do roku poprzedniego dotychczasowe bardzo liczne zwolnienia i ulgi podatkowe związane z tym podatkiem. W 1989 r., na podstawie szeregu przepisów specjalnych i powszechnych, zagraniczne spółki działające na podstawie ustawy z 1982 r. mogły korzystać aż z 5 tytułów do okresowych zwolnień od podatku dochodowego (do lat 10) i z 16 różnego rodzaju ulg w tym podatku. Natomiast spółki działające na podstawie ustawy z 1988 r. korzystać mogły także z 5 tytułów do okresowych zwolnień i aż z 19 ulg w podatku dochodowym. Z podobnych ulg (ale nie zwolnień) mogły też korzystać niektóre polskie przedsiębiorstwa państwowe i prywatne. Konieczność obecnie znacznego ograniczenia zakresu zwolnień i ulg podatkowych uzasadniana jest przez rząd programem dostosowawczym gospodarki polskiej przedłożonym Międzynarodowemu Funduszowi Walutowemu, zwalczaniem inflacji i koniecznością zrównoważenia budżetu państwa. W tym rygorystycznym systemie podatkowym zachowano jednak uprzywilejowaną pozycję spółek zagranicznych wynikającą z art. 28 ustawy z 23 XII 1988 r., a dotyczącą zwolnienia od podatku dochodowego przez okres od 3 do 6 lat od momentu podjęcia działalności. Należy tutaj w szczególności podkreślić fakt, że z tego rodzaju zwolnień nie korzystają nowe polskie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjne. Nadal też podmiotom zagranicznym przysługiwać będą ulgi podatkowe m. in. z tytułu wydatków na ochronę środowiska, zakupu maszyn i urządzeń dla działalności w przemyśle rolno-spożywczym czy na cele budownictwa mieszkaniowego, a także z tytułu przekazania 10% dochodu na cele społecznie użyteczne. Spółkom działającym na podstawie ustawy z 1982 r. będą przy-

¹⁴ Dz.U. 1989, nr 27, poz. 147 oraz nr 74, poz. 147.

sługiwały ponadto ulgi inwestycyjne nabyte na podstawie przepisów ustawy z 19 XII 1975 r. o ulgach podatkowych z tytułu inwestycji¹⁵.

Po opłaceniu podatku dochodowego od osób prawnych dochód wspólnika zagranicznego podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych w wysokości 30%¹⁶, jeżeli postanowienia wiążących Polskę umów międzynarodowych w sprawie podwójnego opodatkowania nie stanowią inaczej,

Innym istotnym podatkiem dla podmiotów zagranicznych jest przebudowany z dniem 1 I 1990 r. podatek od nieruchomości¹⁷. Przedmiotem opodatkowania tym podatkiem są zarówno budynki gospodarcze i mieszkalne, jak i grunty nie związane z działalnością rolniczą. Podstawą opodatkowania w tym podatku może być wartość budynków lub powierzchnia gruntów. Określone w ustawie maksymalne stawki podatkowe są aktualizowane przez ministra finansów¹⁸ w miarę narastania procesów inflacyjnych.

Inwestorzy zagraniczni obowiązani są ponadto do uiszczania szeregu innych drobnych podatków, np.: podatku drogowego (z tytułu posiadania samochodów i ciągników)¹⁹, opłat skarbowych (z tytułu zawieranych umów cywilnoprawnych, sporządzania dokumentów, angażowania do określonych czynności organów administracji państwowej)²⁰, podatku rolnego z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego lub prowadzenia działań specjalnych²¹, wpłat na fundusz gminny lub miejski²².

Specyficznymi podatkami, od przywozu lub wywozu towarów są cła²³. Ustawą z 28 XII 1989 r.²⁴ wprowadzono w Polsce od 1 I 1990 r. nowe prawo celne. Główne założenia nowej ustawy celnej można sprowadzić

¹⁵ Dz.U. 1975, nr 45, poz. 230; zm. Dz.U. 1989, nr 3, poz. 12 oraz nr 35, poz. 192 i nr 74, poz. 443.

¹⁶ Zob. art. 29 ustawy z 23 XII 1988 r. o działalności gospodarczej z udziałem zagranicznym; Dz.U. 1988, nr 41, poz. 325; zm. Dz.U. 1989, nr 74, poz. 442.

¹⁷ Ustawa z 14 III 1985 r. o podatkach i opłatach lokalnych; Dz.U. 1985, nr 12, poz. 50; zm. Dz.U. 1988, nr 19, poz. 132; zm. Dz.U. 1989, nr 35, poz. 192 oraz nr 75, poz. 443.

¹⁸ Dz.U. 1990, nr 2, poz. 12.

¹⁹ Zob. ustawę z 14 III 1985 r. o podatkach i opłatach lokalnych (jak w przypisie 17).

²⁰ Ustawa z 31 I 1989 r. o opłacie skarbowej; Dz.U. (1989, nr 4, poz. 23 oraz nr 74, poz. 443; Szczegółowe stawki opłaty określone są w rozp. Ministra Finansów z 22 II 1989 r. w sprawie opłaty skarbowej; Dz.U. 1989, nr 9, poz. 52.

²¹ Ustawa z 15 XI 1984 r. o podatku rolnym; Dz.U. 1984, nr 52, poz. 268; zm. Dz.U. 1986, nr 46, poz. 225; zm. Dz.U. 1988, nr 1, poz. 1; zm. Dz.U. 1989, nr 7, poz. 45; nr 10, poz. 53; nr 35, poz. 192; nr 49, poz. 274; nr 74, poz. 443. Stawki podatkowe zostały zaktualizowane w rozp. Ministra Finansów z 11 I 1990 r.; Dz.U. 1990, nr 3, poz. 18.

²² Ustawa z 15 XI 1984 r. o funduszu gminnym; Dz.U. 1984, nr 52, poz. 269.

²³ A. Komar, *Cła*, w: *System instytucji prawno-finansowych PRL*, t. II, pod red. W. Weralskiego, Warszawa 1985, s. 454 - 464.

²⁴ Dz.U. 1989, nr 75, poz. 445.

do: ustanowienia zasady swobody obrotu towarowego z zagranicą, zrównania praw i obowiązków wszystkich podmiotów uczestniczących w handlu zagranicznym, przyjęcia zasady powszechności ceł przywozowych i zniesieniu zasadniczo ceł wywozowych, nadania cła charakteru instrumentu ekonomicznego.

Ustawa celna licząca 125 artykułów jest swoistym kodeksem regulującym zasadnicze kwestie prawa materialnego i proceduralnego. Uregulowane są tutaj m. in. takie kwestie prawne, jak: zasady obrotu towarowego z zagranicą, wartość celną towaru, obowiązki celne, problematykę wolnych obszarów celnych i składów celnych, postępowanie celne, cła antydumpingowe, organizację administracji celnej. Polska taryfa celna²⁵ swą konstrukcją upodabnia się do podobnych taryf celnych stosowanych w wysoko rozwiniętych państwach.

Dla prowadzenia działalności gospodarczej przez inwestorów zagranicznych istotne znaczenie ma nowelizacja z 28 XII 1989 r. ustawy o prawie dewizowym²⁶. Zmiany prawa dewizowego były też bezpośrednią przyczyną większości zmian ustaw z 1982 i 1988 r. o warunkach działania kapitału obcego.

Wprowadzenie z początkiem 1990 r. wymienialności wewnętrznej polskiej waluty spowodowało, iż w sferze dotychczasowych rozwiązań prawa dewizowego i transferu zysku za granicę wprowadzono następujące zmiany:

- przyjęto zasadę 100% odsprzedaży bankom dewizowym całości wpływów eksportowych brutto, także przez wszystkie kategorie inwestorów zagranicznych;

- inwestorom zagranicznym przyznano prawo zakupu za polską Walutę w bankach dewizowych walut wymienialnych w celu wykonania wymagalnych zobowiązań z tytułu zakupu rzeczy ruchomych i praw majątkowych;

- wspólnik zagraniczny ma prawo zakupić w banku dewizowym walutę wymienialną do wysokości nadwyżki eksportu nad importem, wynikającej ze zweryfikowanego rocznego bilansu przedsiębiorstwa;

- wspólnikowi zagranicznemu, począwszy od 1 I 1991 r. przysługuje również prawo do dodatkowego zakupu w banku dewizowym waluty obcej w wysokości 15% pozostałego zysku za poprzedni rok obrachunkowy (uprawnienie to dotyczy tylko spółek działających na podstawie ustawy z 1988 r.);

- w gospodarczo uzasadnionych przypadkach, minister finansów może wspólnikom zagranicznym spółek działających na podstawie ustawy z 1988 r. udzielić zezwolenia na zakup w banku dewizowym za złotówki

²⁵ Rozp. RM z 3 X 1988 r. w sprawie ceł na towary przywożone w handlowym obrocie towarowym z zagranicą; Dz.U. 1988, nr 35, poz. 271; zm. Dz.U. 1989, nr 75, poz. 448.

²⁶ Dz.U. 1989, nr 74, poz. 439; nr 4, poz. 21; nr 54, poz. 320; nr 59, poz. 350.

dotatkowych walut wymiennalnych, które będzie można transferować za granicę;

— zagraniczne podmioty gospodarcze działające na podstawie ustawy z 1982 r. mają natomiast prawo dodatkowego zakupu za złotówki w banku dewizowym walut obcych do wysokości 10% wniesionego przez te podmioty wkładu inwestycyjnego w walutach wymiennalnych.

W celu ochrony interesu finansowego inwestorów zagranicznych przed ewentualnymi i możliwymi znacznymi zmianami w ciągu roku kursu waluty polskiej w stosunku do walut wymiennalnych w 1990 r. mogą być stosowane 2 transze transferu zysku. Podmioty zagraniczne prowadzące działalność na podstawie ustaw z 1982 i 1988 r. mają bowiem prawo kupna walut obcych w celu przekazania ich za granicę już po pierwszym półroczu, po sporządzeniu półrocznego bilansu, zgodnie z zasadami przedstawionymi powyżej.

Istotne zmiany dla inwestorów zagranicznych zachodzą także ostatnio w sferze regulacji bankowo-kredytowych oraz tworzącego się stopniowo rynku papierów wartościowych. I tak np. ustawa z 31 I 1989 r. o prawie bankowym²⁷ (art. 10) przyznaje osobom fizycznym i prawnym prawo wyboru banku, z którego usług będą korzystały. Zniesiono tym samym przywiązanie podmiotów gospodarczych do określonych, nielicznych banków państwowych. W ślad za tym tworzona jest sieć nowych banków handlowych o zróżnicowanej formie prawnej i strukturze własności. Nowela do prawa bankowego z 28 XII 1989 r.²⁸ rozwija i uściśla ponadto dotychczasowe zasady tworzenia banków przez osoby zagraniczne i z udziałem zagranicznym. Rozwiązania te umożliwiają Prezesowi Narodowego Banku Polskiego sterowanie procesem tworzenia się usług bankowych świadczonych przez banki oparte na kapitale obcym.

Na nowo odkrywane są także w gospodarce polskiej rola i znaczenie papierów wartościowych. Kwestie papierów wartościowych regulują wyspecjalizowane akty prawne²⁹, często z okresu przedwojennego. W przyjętych założeniach polityki pieniężnej i ustawie budżetowej na 1990 r. szczególne znaczenie przywiązuje się do emisji obligacji skarbowych na zrównoważenie budżetu oraz wznowienie obrotu wekslowego w celu złagodzenia zatorów płatniczych. W oparciu o art. 12 prawa bankowego i statuty poszczególnych banków wydano specjalne regulaminy

²⁷ Dz.U. 1989, nr 6, poz. 33 oraz nr 74, poz. 442.

²⁸ Ustawa z 28 XII 1989 r. o zmianie ustaw Prawo bankowe i o Narodowym Banku Polskim; Dz.U. 1989, nr 74, poz. 439.

²⁹ W zakresie akcji — rozp. Prezydenta RP z 27 VII 1934 r., Dz.U. 1934, nr 57, poz. 502; w zakresie weksli — ustawa z 28 IV 1936 r. Prawo wekslowe, Dz.U. 1936, nr 37, poz. 282; w zakresie czeków — ustawa z 28 IV 1936 r. Prawo czekowe, Dz.U. 1936, nr 37, poz. 283; w zakresie obligacji — ustawa z 27 IX 1988 r. o obligacjach, Dz.U. 1988, nr 34, poz. 254; art. 6 ustawy z 29 XII 1982 r. o urzędzie Ministra Finansów oraz urzędach i izbach skarbowych; Dz.U. 1982, nr 45, poz. 289; art. 33 ustawy z 31 I 1989 r. o Narodowym Banku Polskim, Dz.U. 1989, nr 4, poz. 22.

ustalające warunki i tryb przyjmowania weksli do dyskonta oraz zasady przekazywania weksli do redyskonta. W sytuacji, gdy na skutek spadku produkcji także i przedsiębiorstwa zagraniczne odczuwają skutki braku gotówki, kredytowa funkcja weksla daje możliwość dokonywania najróżnorodniejszych transakcji bez potrzeby natychmiastowej zapłaty należności gotówką. Weksel spełniać więc może rolę surogatu pieniądza. Narodowy Bank Polski i banki handlowe ustaliły preferencyjną stopę od dyskonta weksli kupieckich i handlowych pochodzących z dokonanych obrotów gospodarczych, znacznie niższych niż normalny kredyt płatniczy. Kredyt wekslowy jest więc kredytem preferencyjnym, pozwalającym na osiągnięcie znacznych korzyści finansowych (większego zysku) w przypadku jego stosowania. W tej sytuacji rzeczą zupełnie niezrozumiałą jest zupełnie znikomy obrót wekslowy i przedkładanie ich do dyskonta bankom. Być może polscy pracownicy przedsiębiorstw zagranicznych nie zdążyli sobie przyswoić jeszcze zasad obrotu wekslowego. W trochę szerszym zakresie podmioty zagraniczne posługują się obecnie tzw. weksłami *in blanco*. Te weksle gwarancyjne składane są przez przedsiębiorstwa zagraniczne jako tzw. zabezpieczenie majątkowe należnego cła przywozowego (na podstawie art. 17 prawa celnego) z tytułu czasowego przywozu towarów przeznaczonych w Polsce do naprawienia, uszlachetnienia, przerobu lub przetworzenia. Z uwagi na stosunkowo tanią siłę roboczą, znaczna część przedsiębiorstw działających w Polsce właśnie taką działalnością się zajmuje.

Oceniając obecny stan regulacji prawnofinansowych dotyczących inwestorów zagranicznych w Polsce należy podkreślić istotny postęp i zmianę jakościową obowiązujących unormowań. Szereg rozwiązań polskich wzorowanych jest na sprawdzonych instytucjach prawnych krajów wysoko rozwiniętych. Pełne wprowadzenie mechanizmu rynkowego wymagać będzie jednak szeregu dalszych zmian prawnych. Obawy inwestorów zagranicznych działających w Polsce związane przede wszystkim ze zmianą od 1990 r. przepisów dewizowych nie potwierdziły się. W ciągu I kwartału kurs waluty polskiej w stosunku do walut wymienialnych ma charakter stabilny, a polskie banki dewizowe są w stanie sprostać zapotrzebowaniom importerów na zakup waluty wymienialnej. Zapasy funduszu stabilizacyjnego waluty polskiej — jak dotychczas — pozostają nienaruszone.

LEGAL-FINANCIAL BASIS FOR FOREIGN INVESTMENT IN POLAND

S u m m a r y

Polish economy requires to be restructured in the direction of the market system of highly developed countries. One of the steps along this way is a radical change of Polish financial legislation. A successful implementation of the

programme of economic and legal reform would make Poland more attractive for foreign investors.

At present a legal framework for foreign enterprises and foreign investment are the Acts of 1982 and 1988. Foreign units are protected from unfavourable changes in the spheres of income tax, transfer of profits and nationalization by guarantee clauses.

The article presents legal-financial constructions in the field of foreign investment (taxation, customs, currency and credit regulations) and comments on the future direction of changes.